

Мовні досягнення людини XXI століття як еталон цілевизначення

*Леся Ганон, PhD, ТКМЦНОІМ
29.01.2021*

Життя людини – це «сукупність
ухвалення нею рішень, хороших і
поганих», і щоб досягти в житті
кращого, потрібно навчитися робити
кращий вибір.

Ніна Гаруб

Показники рівня сформованості компетентного мовця

Показниками рівня сформованості компетентного мовця є чотири фактори:

- **мотиваційний** (зміни в мотивах, потребах, інтересах, установках)
- **когнітивний** (зміни в якості знань)
- **поведінковий** (зміни в поведінці, стосунках)
- **оцінно-рефлексивний** (зміни в оцінці, самоаналізі, аргументації)

МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК

*Рецептивні види
МД*

МОВЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ

*Продуктивні
види МД*

формується здатність
(на основі набутих знань, умінь, навичок та власного досвіду):

- сприймати, усвідомлювати й фіксувати в пам'яті одержану інформацію;
- визначати тему і головну думку як мовленнєвого повідомлення в цілому, так і його змістових частин;
- установлювати логічний зміст повідомлення, урахувати позитивне / негативне, активне / пасивне ставлення читачів чи слухачів до теми повідомлення;
- визначати загальний зміст та рівень адекватності повідомлення;
- помічати порушення чи розхитування мовних норм;
- інтерпретувати зміст повідомлення.

формується здатність

(на основі набутих знань, умінь, навичок та власного досвіду):

- усвідомлювати загальний зміст майбутнього висловлювання;
- формулювати й утримувати в пам'яті як головну думку мовленнєвого висловлювання в цілому, так і його кожної змістової частини зокрема;
- дотримуватися логічної та структурно-змістової єдності змістових частин висловлювання;
- вербалізувати висловлювання, орієнтуючись на прагматичний задум і адресата;
- контролювати правильність мовленнєвого висловлювання;
- трансформувати висловлювання, творчо редагувати їх з урахуванням реплік, інтересів співрозмовника, перебігу ситуації та власних настанов, думок чи почуттів.

Мовні досягнення людини ХХІ століття

- значний словниковий запас
- критичний аналіз прочитаного/почутого матеріалу (романи, вірші, п'єси, есе, новини)
- спілкування за допомогою різноманітних медіа з використанням різних стилів
- формування й захист власної думки
- вміння поставити продумане запитання
- ведення конструктивної дискусії

Власне методичні та специфічні принципи навчання лексики і фразеології

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИЙ

(зіставлення лексичного і граматичного значень)

СИСТЕМНИЙ

(урахування елементів лексичної парадигми)

ФУНКЦІЙНИЙ

(урахування стилістичного розмежування)

ЛЕКСИКО-СИНТАКСИЧНИЙ

(урахування слова і словосполучення)

ЕКСТРАЛІНГВАЛЬНИЙ

(зіставлення слова з реаліями і поняттями)

КОНТЕКСТНИЙ

(урахування синтагматичних зв'язків у контексті)

Методи і прийоми тлумачення слів

Метод	Прийом	Приклад
Оносемантичний	Наочний	Показ предмета, зображення
Оносемантичний	Контекстуальний	З'ясування значення слова з контексту
Семантичний	Синонімічний	Розумний – кмітливий, здогадливий
Семантичний	Антонімічний	Щирість – відсутність неправди, обману
Семантичний	Логічний (родове поняття)	Сором'язливість – риса характеру несмілої людини
Семантичний	Описовий (використання описового звороту)	Сором'язливість – якість характеру людини, якій важко вчинити будь-який поступок
Семантичний	Словотвірний і етимологічний (використання споріднених слів та етимології слова)	Щирість – риса людини, яка завжди говорить правду; Азбука – порядок літер, який колись починався з букв Аз і Буки

Збагачення словникового запасу: морально-етичні поняття

- Благодирство, правдивість, увічливість, простота, вдячність, поблажливність (милостивність), вірність, самовідданість, гідність, повага, гордість, сумління, доброзичливість, співчуття, доброта, справедливість, інтелігентність, терпіння, лагідність, чесність, мудрість, честь, обов'язок, чуйність, піклування, щедрість, щирість.

Номінуємо емоції

- Якими словами учні виражають і здивування, і захоплення, і переляк, і невдоволення, і гнів, і радість.
- Мода на «універсальні» виражальні засоби («клас», «супер», «круто», «вау», «окей», «шок», «я в шоці») позбавляє потреби звернутися до словника чи напружити пам'ять, щоб відшукати потрібне влучне слово.
- За висновками психологів, емоція, «що набула достатньої сили й організованості, здатна потужно впливати на функціональний стан різних психічних механізмів»

Унікаємо конфліктогенів

Конфліктогени

- «Твоя думка мене не цікавить», «Мені за це не платять», «Це не входить до моїх обов'язків», «Не ображайтеся, але..», «Можливо це звучить безглуздо, але...», «Якби ти дійсно мене поважала, то...».

Антикомпліменти

- «Ви для свого віку маєте гарний вигляд», «Ти так поправилася», «Ти дуже схуд», «Ти у воєму репертуарі» та ін.

Що може фразеологізм?

- **дати пораду** *Що має згоріти, то не потоне. Засвітить сонце і наше віконце.*
- **зробити висновок, підсумувати** *Скільки сніг не лежатиме, та розтанути мусить*
- **зробити комплімент** *Нашій Горпині гарно і в хустині*
- **нагадати про правила етикету** *Не смійся з людей – і люди з тебе не сміятимуться*
- **вказати на погану звичку, рису характеру чи поведінку людини** *Тримає слово, як решето воду*
- **охарактеризувати людину** *Маленька пташка, та гострий дзьобик*
- **висловити своє ставлення до чогось** *З брудної води ще ніхто чистим не вийшов*
- **дати оцінку ситуації** *Не хотіла чапля рибок, то тепер їсть жаби*

Критичний аналіз прочитаного/почутого

Якщо ви зайдете на ютуб подивитися, як варити борщ, то в цьому борщі й потонете: там будуть тисячі роліків, із них якісних – одиниці, а ідеальний саме для вас – один.

Igor Holikov

Методи формування інформаційної компетентності

- пошук і систематизація інформації з різних джерел
- завдання, пов'язані з інтерпретацією, аналізом, узагальненням зібраної інформації
- підготовка творів різних жанрів, повідомлень, доповідей тощо

Стратегії критичного читання

Читання з
маркуванням

Подвійний
щоденник

Коротше-
ще коротше

Опорні слова

Істинні/хибні
висловлювання

Коротше – ще коротше

- Цей метод доцільніше застосовувати на уроках мови.
- Учитель пропонує учням прочитати чи прослухати цілісний уривок інформації. Після цього вони повинні висловити основну думку уривка одним реченням, а пізніше – одним словом.

Подвійний щоденник

- Метод доцільно використовувати при опрацюванні письмової інформації.
- Сторінку зошита ділять на дві колонки. Зліва учні записують уривок тексту, що їх вразив, зацікавив чи заінтригував, а справа – свій коментар.

Спілкування за допомогою різних медіа з використанням різних стилів

**штампи
канцеляризми**

**засмічення
тексту**

**інформаційне
повідомлення**

сторителінг

**художні
засоби**

**рекламні
тексти**

**ділове
листування**

Особливості медіатекстів

- Розміщені в мережі тексти побудовані за принципом перевернутої піраміди: спочатку викладають суть, після чого зміст деталізують
- Така будова відрізняється від будови класичного тексту (зачин – виклад (основна частина) – кінцівка (або висновок))
- Завдяки інтернету інтенсивно почала розвиватись інтертекстуальність.
- Нове явище текстології – гіпертекст, за принципом якого організовано мовний простір інтернету

- Формування й захист власної думки
- Вміння ставити продумані запитання
- Ведення конструктивної дискусії

Методи формування комунікативної компетентності

Методи формування усної комунікативної компетентності:

- навчальні діалоги (імітації), рольові та ділові ігри;
- доповіді, повідомлення;
- обговорення, дискусії, виступи в дискусіях і захистах проєктів у ролі опонента.

Методи формування писемної комунікативної компетентності:

- рольові й ділові ігри (у ролі Того, хто пише, й Того, хто читає);
- підготовка заміток, нарисів, інтерв'ю, статей ін. текстів для ЗМІ з урахуванням цільової аудиторії;
- навчальні проєкти, які потребують проведення опитування, бесід, інтерв'ю.

Вид дискусії	Зміст
Класичні дебати	Учасники обговорення діляться на дві групи. Обговорення побудоване на основі заздалегідь запланованих виступів учасників з метою спростування теоретичних викладок опонента
Судове засідання (Рольова дискусія)	Дискусія з елементами ігрового моделювання, імітація судового слухання справи, суть якої полягає у тому, щоб розглянути проблему з позиції «учасників подій»
Експрес-дискусія	Мінідебати, у яких беруть участь два учні, кожен з яких відстоює свою точку зору
Ліберальний клуб	Відкрита дискусійна площадка для представлення різних поглядів з широкого кола суспільно значущих проблем.
Дискусія від імені	Дискусія між групами, які мають протилежні погляди
Акваріум (Концентричні кола)	Дискусія з використанням суперечливих фактів, побудована на конфлікті та розбіжностях. За роботою груп спостерігають експерти, потім дають оцінку групової роботи: оцінюють активність учасників, ступінь взаємодії, дотримання правил групової роботи

Таблиця Елвермана

Це багатоцільовий графічний організатор для запису бінарних (так/ні, за/проти або порівняння/контраст) відповідей на *дискусію*. Пари учнів конструюють таблицю "ТАК-НІ" і за п'ять хвилин складають у лівій частині таблиці перелік доказів за позитивне вирішення. Потім за п'ять хвилин їм слід записати стільки доказів, скільки вони зможуть придумати проти цієї ідеї.

Приклад:

Як ви думаєте, важко чи легко живеться таким, як Олесь, герой оповідання Г.Тютюнника "Дивак", у сучасному світі?

Так

Ні

засоби
стимулювання
навчального
інтересу за
допомогою змісту
навчального
матеріалу

- новизна змісту навчального матеріалу
- ознайомлення учнів з сучасними науковими досягненнями
- збагачення програмного матеріалу додатковою інформацією
- оптимальне поєднання творчих та репродуктивних завдань

Дидактичні тексти для збагачення ментального досвіду мовної особистості учня основної школи

- **Текст-читання**, призначений для вироблення навичок читання;
- **текст-аудіювання**, призначений для вироблення навичок аудіювання;
- **текст-спостереження**, призначений для спостереження над мовою;
- **текст-казка** (текст-вірш) у вигляді лінгвістичної казки, вірша, що є образно-метафоричним обігруванням тематичної інформації;
- **текст-ключові слова** – наративний текст, призначений для засвоєння ключових слів теми, термінів, установлення родо-видових зв'язків між ними;
- **текст-визначення мовних понять**, правописних правил, що подає готові дефініції, правила або стимулює до формулювання їх на основі спостережень учнів над мовними фактами.

Дидактичні тексти для збагачення ментального досвіду мовної особистості учня основної школи

- **Текст-проблема**, що створює навчально-пошукову ситуацію, зокрема передбачається редагування, пошук орфограм, пунктограм у результаті виконання завдань з пропусками;
- **текст-припис** (інструкція, алгоритм) – чіткий опис послідовних дій, які має виконати учень;
- **текст-комунікативна ситуація**, що наводить ситуацію спілкування або/ і передбачає виконання комунікативного завдання;
- **текст-творча самореалізація**, у якому пропонується творче завдання скласти текст, або текст, який становить учнівський мовленнєвий продукт;
- **текст-рефлексія**, що спонукає до самоаналізу навчальної діяльності і її результатів або є виявом учнівської рефлексії;
- **текст-контроль** для виконання контрольних завдань у вигляді тестів, диктантів тощо.

Модель ефективних дидактичних методів для розвитку сфер особистості

<p>Шляхи формування сфер особистості:</p> <ul style="list-style-type: none"> – поелементне формування – цілісне (одночасне) формування 		
↓		
<p>Психологічні сфери особистості: методи навчання</p>		
<p>Інтелектуальна</p>	<p>Емоційна</p>	<p>Потребнісно-вольова</p>
<p>Логічні методи; метод укрупнення; метод спостереження; метод моделювання; метод смислового групування матеріалу; метод сократівської бесіди; метод виконання завдань (репродуктивних, творчих, проблемних, тренувальних, власне дослідницьких) та ін.</p>	<p>Метод створення "ситуації успіху"; метод вільних асоціацій; метод навчальної гри; метод змагання; метод створення комп'ютерної презентації; креативні методи; метод казкотерапії; метод арттерапії та ін.</p>	<p>Метод створення проблемної ситуації; метод рефлексії; метод дискусії; метод рольової гри; дослідницький метод та ін.</p>

Методика Н. Фетіскіна «Градусник»,
призначена для виявлення емоційних станів
«тут і зараз» і фіксації станів у їх динаміці

